

2 2
Бобохон Маҳмадов

Цырыдухт ауроң

НАШРИЁТИ

“АДИБ”

WALLEN

T V

Боѝохон Маҳмадов

Ҷуғруғӣ

Афсона

Душанбе
«Адиб»
2003

Хар боре ба водии Кӯлоб оям, хаёлам ба давраҳои хурдсолӣ, ба афсонаҳои шунидаам меравад. Афсонаҳо бешанд. Аксари онҳо ба мавзӯҳои сеҳрангез, ба ғорҳои ваҳмовар, ба дараю пуштаҳои хушманзар, ба талу тепҳои сабзпӯш бахшида шудаанд. Дар шоҳаҳои чинорҳои сар ба осмон кашидаи Ховалинг гӯё кабутарҳои сафед ошён дошта будаанд, ки онҳоро намедидаем. Кабутарҳои сафед ба духтарони зебо табдил меёфтаанд ва онҳо парихо будаанд.

Афсонаҳои кони намаки Хӯчамӯъмин, кони гази Хӯчасартез ва диёри Мӯъминобод гӯё охир намеёбанд, афсона андар афсона, ба мисли афсонаҳои «Ҳазору як шаб». Аммо баъзеашон хеле ваҳмангез, ки аз шунидани он кӯдакони тарсончак ба ваҳм меафтанд. Ман бошам, барои онҳое афсона мегӯям, ки бачаҳои ҷасур, далер ва нотарсанд.

Ана, холо ҳамроҳи ҳамин гуна бачаҳое, ки хаваси афсонашунавӣ доранд, аз роҳи ҳамвори шаҳри Кӯлоб ба ҷониби Мӯъминобод рӯ меорем.

То маркази шаҳрак роҳ ҳамвор аст. Аз шаҳраки Мӯъминобод ба чониби офтоббаро роҳу пайрораҳои пурпечутоб пеш меоянд. Аз бераҳаҳо, шебу фарозҳо ва адиру теппаҳо гузаштан хеле душвор аст. Аз дили дара садои шаршара ба гӯш меояд. Оби софу, беолоиш. Моҳичаҳо аз зери сангҳои садафосо бурун мешаванд, бозӣ мекунанд. Роҳамон рӯ ба нишебию баландиҳои ваҳмовар оғоз меёбад. Чаро ноҳамворанд роҳҳо? Чаро сокинони Мӯъминобод роҳхоро тахту ҳамвор ва мумфарш намекунанд? Ё фурсат намеёбанд? На, онҳо ҳам мехоҳанд, роҳхояшон ба мисли роҳҳои шаҳрҳо чун рӯи каф ҳамвор бошанд, охир дар навбати аввал аз ин роҳҳо худӣ онҳо бештар равуо мекунанд.

Мардум қариб ҳар сол заҳмат мекашанд, ба хашар мебароянд, роҳ месозанд. Аммо гӯё дуое рафта бошад, ки роҳҳо ҳар сол боз вайрон мешаванд. Мардум бар он ақидаанд, ки ин кори деу ачинаҳо буда, онҳо миёни сангистону ғорҳо, дашту ҷангалҳо панох мебурдаанд. Дар асл ин тавр нест.

Дар баҳорон аз сангоб сел меояд, об аз баландиҳо ҳам баланд шуда, фарёду фиғонкунон сар ба бераҳаҳо мезанад ва роҳҳои боазоб бунёд кардари ҳам ба коми худ фуру мебарад.

Ва банда бо дӯстони хурдсолам, ки ҳоло аз шаҳраки Мӯъминобод берун шудаем, бо пайроҳаҳои тангу борики дара равонам. Ду тарафи дара дарахтзор. Дарахтзорон то қуллаҳои баланд доман қашидаанд. Ҳамаро сабз гардондаанд. Офтоби пагоҳӣ аз сари қуллаҳо, аз баландиҳои хело баланд ба даруни дара, болои шоху баргҳои дарахтон нур мепошад, нурҳои заррин, нурҳои тиллоиранги пурчило. Дар пеш Матиндара, баъд аз он кӯҳи Чилдухтарон. Маҳз аз ҳамин дара афсонае рӯида, баъд, ба кӯҳи овозадори Чилдухтарон пайвандӣ ёфта аст. Духтарони часур аз оғӯши ҳамин дара рӯ ба кӯҳ оварда, аввал номи Матиндара пайдо гаштаю баъд Чилдухтарон. Афсонаи мо ҳам ана аз ҳамин ҷо сар мешавад.

– Чаро Матиндара мегӯянд? – суолам мепурсам писарбачаи харобаки гандумгун. Ҷавоб мегардонам:

– Бале, воқеаҳо дар ҳамин ҷо, замоне, шояд, ҳазорсолҳо пештар сар шудаанд. Дар он айём ҳам шаб мешуду рӯз меомад, офтоб мебаромаду шом мерасид. Аммо шомӣ он айём ба мисли бахти духтарон, духтароне, ки нақшашон дар кӯҳи Чилдухтарон мондааст, сиёҳ ва тираю тор мешудааст.

Ана дар ҳамон айём дуртар аз шаҳраки Мӯъминобод, ки моё шумо аз он бурун омадаем, дар як шомӣ тираю тор қалъае падид меояд. Мардум бондод аз хоб чашм кушода қалъаро дида хайрон мешаванд. Андар

ривояти ин қалъа боз ривояте ҳаст, ки гӯё он пештар вучуд доштааст. Аммо ба чашм ноаён будааст. Ин қалъа бо ҷодую сеҳр нигоҳ дошта мешудааст.

Боз мегуфтаанд, ки: не, ин ҳама дурӯғ. Бале, дурӯғе, ки ба рӯи бел ниҳӣ ҳам, харгиз наояд. Асли воқеа чунин будааст. Дар он шаби чаҳоршанбе, дар байни намози асру шом аз кӯҳу пуштаҳои қаламрави Хуталон деу ачинаҳо фаромада, дар канори офтобшини хиттаи Мӯминобод гун омадаанд. Дар дашт девҳо хаймаву ҷодирҳо кашидаанд, баъд, «ху», гуфта ҳама ба кӯҳ часпидаанд, санг канда, сангҳои азим-азимро ба ҳамворӣ кашонидаанд. Чӣ, магар барои деу ачинаҳо санг кандану санг кашонидан душвор аст? Агар хоҳанд, кӯҳро аз беҳу бунааш мекӯшонанд, заминро осмонро чапагардон мекунанд! Ҳа, дев – дев аст охир! Худо гӯед, ғзаби дев наояд, алҳазар аз дев, аз ғзаби дев!

Девҳо дар як шаб қалъаро бунёд мекунанд, маскан мегиранд. Бомдод ба зулму ситами мардум сар мекунанд.

Ва боз дар вачҳи пайдоиши қалъа ривояти дигаре ҳам миёни мардум будааст.

Девҳо гӯё сарваре доштаанд, сарварашон аз насли одамии бошад ҳам, аммо дар зулму таади аз девҳо бадтар будааст. Ҷӯро мардум медидаанд ва мешинохтаанд. Мири қаламрави Кӯлоб Мулло Мардикули ғозӣ будааст ӯ. Ҷӯро аз мулки Бухоро фиристода будаанд. Ҳамин тариқ аз дасти Мулло Мардикули ғозӣ дидагони мардум хунбор, манзилҳо мотамкада гашта, занону духтарон рӯз намедидаанд. Аз деҳаҳо, шаҳрҳо духтаронро мебурдаанд. Бо фармоиши мир дар ҳама ҷо навкарони ӯ, хоса, духтаронро «шикор» мекардаанд. Онҳоро аз пеши падару модар, аз пахлуи шавхар-ҳояшон базӯрӣ кашида меовардаанд; ғиғони онҳо ба осмонҳо мепечидаст. Мулло Мардикули ғозӣ дар миёни қалъа ҳарамсароҳо, хонаҳои дарун ба дарун сохта духтаронро нигоҳ медоштааст. Мири инсоннамои девавзо ваҳшиёна ба духтарҳо муомила мекардааст, ба духтарҳои нозуки онҳо панҷа мезадааст. Аз рӯи гуфтаҳо қомати Мулло Мардикули ғозӣ ба мисли чинорҳои Ховалинг баланди бадвоҳима, чашмонаш калон-калон чун табақҳои пурхун. Духтарон баробари дидани Мири ғозӣ ба ҳарос афтада, аз хуш мерафтаанд. Ана ҳамин шаклу шамоили девсират кадом лаҳзае, ки мехост дари ҳарамсароҳо, хонаҳои дарун ба дарунро мекушод ва зеботарин духтаронро ба зерӣ чангол мекашид, базм меорост, ҳаловат мебурд...

Баъди бунёди қалъаи пурдахшаташ ва ба зерӣ итоат даровардани мулкҳои нав мири ғозӣ – Мулло Мардикул ба ҷумлаи ҷокаруну

лашкариён ва деу ачинаҳо фармон медихад, ки ба тамоми дехаҳо, чойҳои аҳолинишини гирду атрофи Хатлонзамин бираванд, хона ба хона гарданд, хама чойхоро сӯзанкоб кунанду духтарони нозанини қадрас, духтарони қинғола бичӯянд. Занону бонувони зебо ҳам аз чашмхошон набояд пинҳон монанд, биоранд онҳоро, ягон нафар намонда хозирашон кунанд ба қалъа, ба даргоҳи мири ғозӣ. Ва фармонравоён се шабу се рӯз мижа ба ҳам назада духтарҳоро берун мекашиданд аз кулбаҳои хешовандон, азизон ва волидайнашон ба домани қалъа – ба дашти ба назар беохирӣ тафсон, ки офтоб гӯё болои он паст фаромада буд, меоварданд. Дашт аз чинси одамӣ пур-пур. Аз замин гӯё одам рӯида. Он падару модарон, ё наздикони духтароне, ки муқобилият меоданд, духтаронашонро ба дами аҷал супурдан намехостанд, хатман ба қағл расонида мешуданд. Вале бо вучуди ин хама даҳшатҳо волидайн бо чигарбандхояшон ҳамроҳ буданд, аз дашт, аз зери қалъа намерафтанд. Аз дидани одами бисёр чашмҳо сиёҳӣ мезаданд.

Мулло Мардикул – мири ғозӣ дар ҳалқаи посбонҳои хоса аз дарвозаи қалъа берун омад. Яктахи зарбофташро ба тану тӯши кӯҳмонанди ӯ мувофиқ дӯхта буданд ва шерозаҳои лап-лапдори челақаш аз болои кафшҳои ӯ ба замин мерасид. Сару мӯйҳои парешони ӯ миёни китфонаш мисли ғарами бедаи хушк баланду ваҳмовар менамуд. Мир бо ҳамин шаклу шамоил аз миёни духтарон мегузашт. Чашмони ваҳшатбораш сар то пой онҳоро ҳарисона наззора мекард. Ва бо имою ишораҳои ӯ духтарон боз ба гурӯҳҳо чудо карда мешуданд ва мир фармоиш медод: фалон гурӯҳ ба Бухоро, гурӯҳи дигар ба Чин ё ба Ҳинд бурда шаванд. Баъд духтаронро аз назди хешовандон ва волидайн чокарони мир кашолакунон мебурданд ва ин лаҳзаҳои даҳшатнок, видои якумрӣ ва охирин мавридҳои дидорбинии онҳо ба ҳамдигар буд. Қиёмате дар сари онҳо барпо мешуд.

Мир назди як гурӯҳ духтарон, ки аз сад нафар зиёд буданд ва хама аз ҳад зиёд зебо ва дилрабо менамуданд, истод. Онҳо савора буданд. Дар хони зин бо як виқор менишастанд: олуҷашм, охунигоҳ, назарбаланд буданд аксари духтарҳо. Соқи пойҳояшон ба танаи аспҳои бодпо гӯё саҳт часпида. Ва аспҳо маътали як ишора, ки то маҳмезе бизананду аз ҷой бичаханд ва ба парвоз оянд. Ба ин дараҷа зебо духтаронро Мулло Мардикул – мири ғозӣ асло надида буд. Чи зотеанд инҳо? Аз кучо? Аз наззораи ин паричеҳрагон чашм канда наметавонист, дидааш хира мешуд. Гӯё роҳгумзадае буду ақлу хуш бохта!..

– Маъкуланд ин паричеҳраҳо ба чаноби оӣ? – суоле шунид аз вазири дасти рост.

– Аз кадом мулканд ин паризотҳо? Наход, ки аз Хуталон бошанд? Ё аз мулки дигаре ёфта овардаанд?!

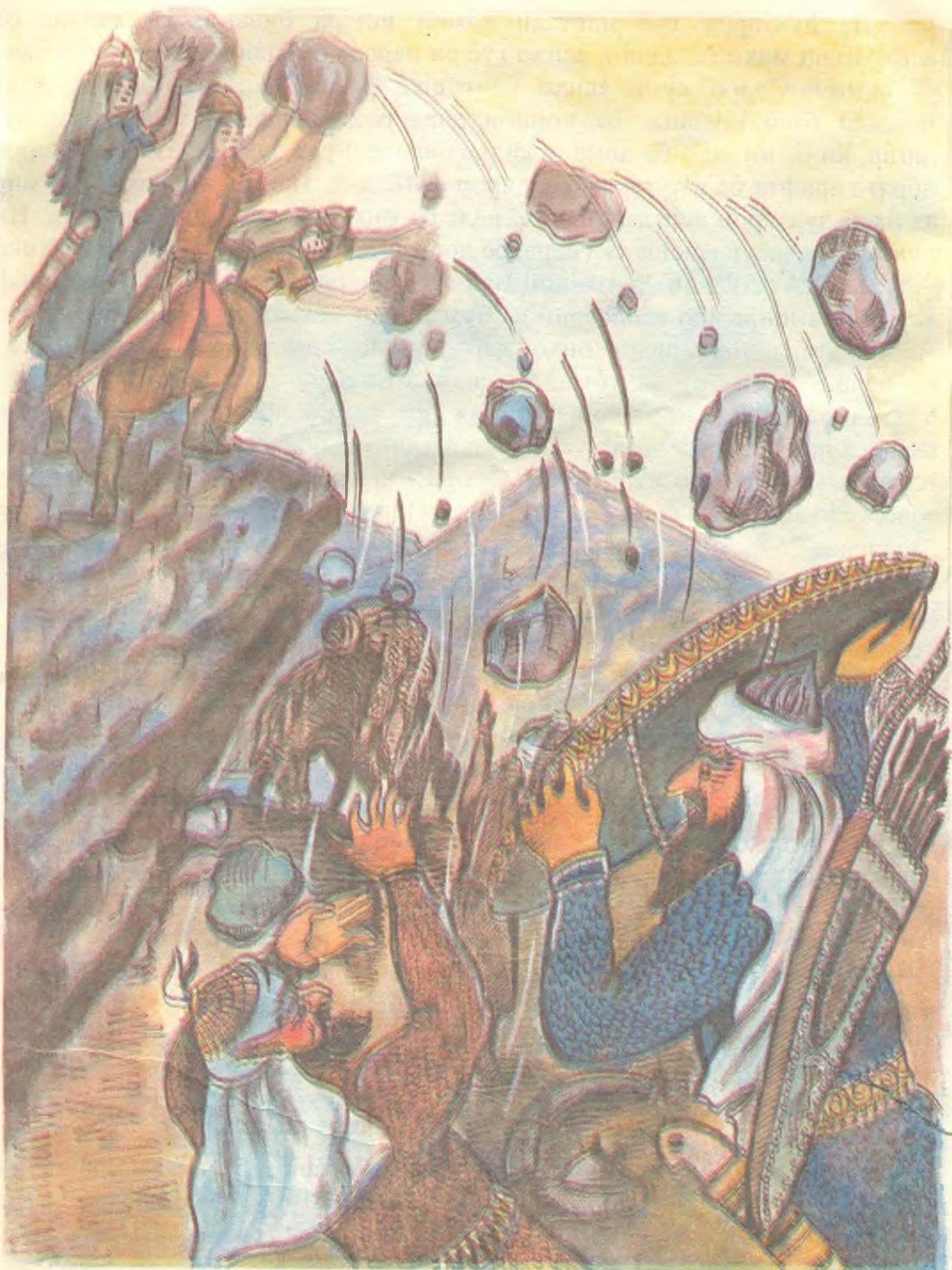
– На, чаноби мирам, аз Хуталонанд... Ҳамаашон аз як обрав – аз деҳаҳои Химчагон, Момандиён, Шуғноншаҳр... Сара кардем, чаноби мирам.

– Офарин, аз тамошояшон одам мафтун мешавад.

– Ба Бухоро, ба худи чаноби оӣ – ба ҳазрати амир мефиристед? Шод мешаванд, шуморо боз ҳам азизу муқаррам медоранд.

– Не! не!! – даҳшатовар фарёд мезанад Мулло Мардиқули ғозӣ, – ба ҳарамхонаи худам баред, ба ҳарами худам! Ин духтарони зебо азони худам, азони ман!! Бале, ҳамаашон азони ман!! Зуд, таъхир накунед!! Баред!

Лашкариён духтарҳоро дар ҳалқа гирифта ба ҳаракат меоянд. Ба онҳо амр медиханд: «Пеш гузаред, ба роҳ дароед!»

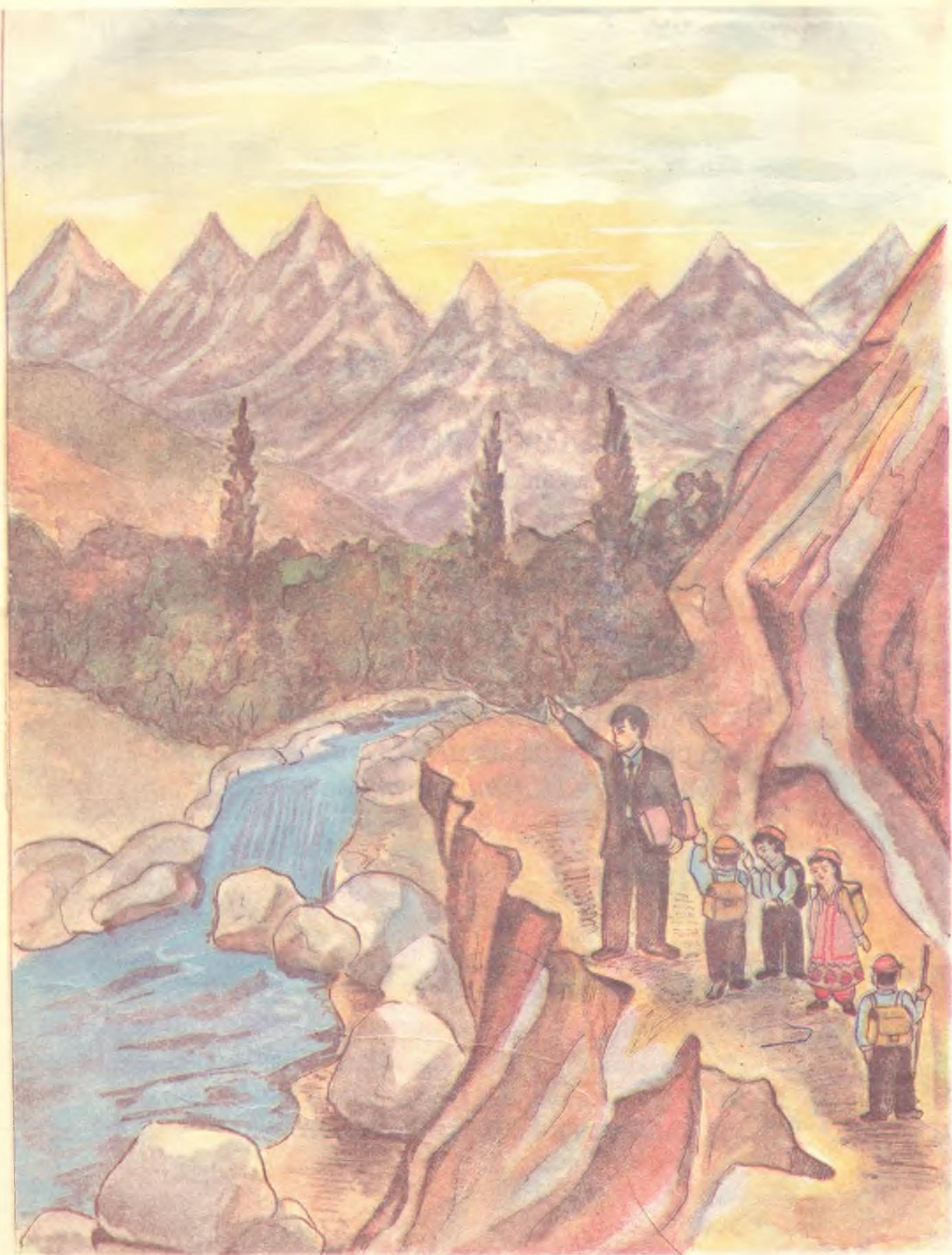

Ва духтарон гӯё маътали ҳамин ишора буданд, ки якбора ба аспҳояшон махмез заданд, аспхо гӯё ба парвоз омаданд. Шӯре хесту чанг ба осмон. Садои суми аспхо ба гӯшхо расида-нарасида духтарон аз чашмхо ғоиб шуданд. Ба ҷониби дара роҳ гирифтанд. Ва духтарони дигар, ки ба ин ҷо – ба домани қалъа оварда шуда буданд, аз ин духтарон ибрат гирифта ба ҳар тараф ба фирор афтоданд. Навкарони беҳисоби мир аз паси духтарон асп давонданд, вале ба онҳо расида натавонистанд. Ин духтарони часур миёни худ сарваре доштанд. Маҳина буд номаш. Маҳина – духтари Азизуллои Хразмонӣ! Вай бо духтарони деҳа ва деҳаҳои атроф ҳар рӯз камонварию аспдавонӣ ва бузкашихо мекард ва миёни ҳам гӯшти мегирифтанд. Ба мисли онҳо дар Хуталон духтарони часуру далер набуданд. Аз ин рӯ ҳангоме, ки онҳоро ба зӯру ситам ба қалъаи мири чаллод оварданд, ҳама аҳд бастанд, ки ба тақдир тан надода, низоъ мебардоранд, мегурезанд! Ҳамин тавр халқои муҳосираро раҳна карданд. Баъд, ҷанги онҳо бо лашкари беҳисоби мир дар миёни дара се шабу рӯз давом ёфт. Онҳо ба сари ҳасм тир мерехтанд, ба кӯҳ часпида ба қуллаҳои дастнорас баромада санг мегелонданд, дарахтонро оташ мезаданд. Душман миёни оташу дуд монда, дараро ба дасти худ дароварда наметавонист. Ба дарае, ки духтарон он ҷо бо лашкари мир ҷанг карда, ҳоли онҳоро ба танг оварда буданд, мардуми деҳаҳои атроф «дараи духтарони Матин» ном ниҳода, баъдтар онро Матиндара хонданд.

Дар бораи Матиндара, қадамгоҳи духтарони матин, ки баҳри ҳифзи нангу номуси худ бо лашкари мири ғозӣ – Мулло Мардикул ҷонбозӣ карда буданд, афсонаҳои бисёранд. Ва идомаи ин қисса чунин, ки духтарон дар задухӯрди шадид аксар тан ба куштан дода, зинда ба душман таслим намешаванд. Духтарони зиндамонда ноилоҷ аз Матиндара бурун шуда рӯ ба кӯҳҳо меоранд. Ва ниҳоят ба қуллаи кӯҳе мерасанд, ки мо алҳол дар назди пайкараи сангини онҳо қарор дорем.

Духтарон бо сарвари Маҳина, ана, дар ҳамин қуллаи кӯҳ аз роҳ бозмонда шабро мегузaronданд ва то сахар ба даргоҳи худо меноланд. Ва чун субҳ медамаду лашкар ба ҷониби онҳо роҳ мегирад, ягон нафари духтаронро пайдо карда наметавонанд. Ва мебинанд, ки духтарони покчинат бо хости худо дар танаи кӯҳ ба санг мубаддал шудаанд. Чил духтари часур, чил духтари покчинат. Ва номи кӯҳи Чилдухтарон ҳам аз ҳамон ҷо пайдо шудааст.

Ҳамин ҷо, бачаҳои азиз, афсонаи мо – афсонаи Чилдухтарон анҷом меёбад. Агар писанд афтода бошад, ман ба Шумо боз афсонаи дигар мегӯям.

БОБОХОН МАҲМАДОВ

ЧИЛДУХТАРОН

Афсона

Муҳаррири ороиш *А. Муҳаммадиев*
Муҳаррири саҳифабанд *М. Саидова*
Мусахҳех *Ш. Сангимуродов*

Китоб 45	№	Тарихи қабули	№	Ҳисоби
8/90				

Ба матбаа 06.02.2002 тахвил гардид. Ба чопаш 10.02.2003 имзо шуд.
Андозаи 60x90¹/₈. Коғази офсетӣ. Гарнитурааш адабӣ.
Қузъи чопии шартӣ 2,0. Қузъи нашрию ҳисобӣ 0,96.
Адади нашр 500 нусха. Супориши №.....⁴⁰⁶

Нашриёти «Адиб»-и Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон.
734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 37.

Иттиҳодияи таъбу нашри Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон.
ш. Душанбе, кӯчаи Айнӣ, 126.

